

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ІМ. В. М. КОРЕЦЬКОГО

ЯЦИНІНА МАРТА-МАРІЯ СЕРГІЇВНА

УДК 343.353-057.3 (477)

**ЗЛОВЖИВАННЯ ВЛАДОЮ, СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ АБО
ПОВНОВАЖЕННЯМИ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ
(СТ. СТ. 364, 364-1, 365-2 КК УКРАЇНИ)**

Спеціальність 12.00.08 – кримінальне право та криминологія;
кримінально-виконавче право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Львівському національному університеті імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, доцент
МАРІН Олександр Костянтинович,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
доцент кафедри кримінального права
і кримінології

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор
ДУДОРОВ Олександр Олексійович,
завідувач науково-дослідної лабораторії з
проблем попередження, припинення та
розслідування злочинів територіальними
підприємствами національної поліції
України Луганського державного
університету внутрішніх справ імені
Е.О. Дідоренка

кандидат юридичних наук
ГАЦЕЛЮК Віталій Олександрович,
старший науковий співробітник відділу
проблем кримінального права,
кримінології та судоустрою Інституту
держави і права імені В.М. Корецького
Національної академії наук України

Захист відбудеться 14 квітня 2021 року об 11 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.236.02 Інституту держави і права ім. В. М. Корецького Національної академії наук України за адресою: 01601, м. Київ, вул. Трьохсвятительська, 4.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту держави і права ім. В. М. Корецького Національної академії наук України за адресою: 01601, м. Київ, вул. Трьохсвятительська, 4.

Автореферат розіслано 12 березня 2021 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор юридичних наук**

О. О. Кваша

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У ХХІ столітті, коли права людини постійно розширюються, збільшується і кількість зловживань цими правами та порушення прав інших суб'єктів суспільних відносин. Особливо небезпечним це явище є тоді, коли воно завдає шкоди тим суспільним відносинам, які охороняються кримінальним законом. Службові особи, порівняно з іншими суб'єктами кримінально-правових відносин мають більше можливостей для зловживання правом. Ці додаткові можливості обумовлені їх владними та службовими повноваженнями. Зловживаючи владою, службовим становищем або повноваженнями, службові особи та особи, які надають публічні послуги, порушують закон, чинять несправедливо та порушують права інших суб'єктів суспільних відносин.

Питання кримінальної відповідальності службових осіб завжди привертають увагу як суспільства в цілому, так і науковців. Особливе зацікавлення викликають ті діяння, які за своєю природою є зловживанням правом, адже норми, у яких передбачена кримінальна відповідальність за зловживання правом службовими особами, є найбільш загальними серед кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності і перш за все вони створюють динаміку наукових пошуків у цій сфері.

Численне внесення змін до КК України (зокрема законами № 3207-VI від 07.04.2011; № 222-VII від 18.04.2013, № 746-VII від 21.02.2014, № 1261-VII від 13.05.2014, № 770-VIII від 10.11.2015) та недосконалості законодавчої техніки постійно додають актуальності цій темі та створюють необхідність нових наукових досліджень.

Відповідальність за зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями за Кримінальним кодексом України незмінно залишається предметом наукових досліджень. Багато уваги приділено зловживанню владою або службовим становищем у контексті загальних досліджень кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг.

Так, істотний внесок у розробку питань кримінальної відповідальності за службові кримінальні правопорушення зробили такі українські вчені, як Г. М. Анісімов, П. П. Андрушко, П. С. Берзін, В. І. Борисов, Л. П. Брич, В. М. Бурдін, Р. М. Гора, О. М. Грудзур, В. О. Гацелюк, О. О. Дудоров, З. А. Загиней-Заболотенко, К. П. Задоя, Г. М. Зеленов, В. М. Киричко, О. О. Кваша, В. П. Коваленко, О. М. Костенко, Р. Л. Максимович, О. К. Марін, М. І. Мельник, А. А. Музика, В. О. Навроцький, М. І. Панов, А. В. Савченко, Т. І. Слуцька, Д. О. Сисоєв, А. А. Стрижевська, В. І. Тютюгін, І. П. Фріс, П. Л. Фріс, М. І. Хавронюк, В. Г. Хашев.

Проте всі ці дослідження стосуються статей Кримінального кодексу у старих редакціях. Згідно зі змінами, внесеними Законами № 222-VII від 18.04.2013, № 746-VII від 21.02.2014, № 1261-VII від 13.05.2014, Ст. 364 КК України «Зловживання владою або службовим становищем» викладена в новій редакції і цей склад злочину ще не є дослідженим у повній мірі. Крім цього, немає комплексного дослідження зловживань

владою, службовим становищем або повноваженнями за Кримінальним кодексом України як різновиду зловживання правом, але це дослідження є необхідним для системного розуміння зловживання правом у кримінальному праві України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертацію виконано відповідно до напрямів науково-дослідної роботи кафедри кримінального права і кримінології Львівського національного університету імені Івана Франка «Проблеми кримінально-правової охорони особи, суспільства та держави» на 2016–2018 рр. (номер державної реєстрації 0116U001650); «Теоретико-прикладні проблеми ефективності кримінального законодавства України» на 2019–2021 рр. (номер державної реєстрації 0119U002406).

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертаційної роботи є розробка теоретичних засад кримінальної відповідальності за зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями за Кримінальним кодексом України (ст. ст. 364, 364-1, 365-2 КК України), а також формулювання на цій підставі науково обґрунтованих рекомендацій з удосконалення чинного кримінального законодавства та практики його застосування у цій сфері. Для досягнення цієї мети були поставлені такі основні завдання:

- з'ясувати стан дослідження кримінальної відповідальності за зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями у кримінальному праві України;
- простежити історію становлення законодавства (історію регламентації) про кримінальну відповідальність за зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями у кримінальному праві України;
- встановити особливості кримінальної відповідальності за зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями у кримінальному праві зарубіжних держав;
- надати характеристику родовому та видовим об'єктам злочинів, передбачених ст. ст. 364, 364-1, 365-2 КК України та визначити безпосередні об'єкти злочинів, передбачених ст. ст. 364, 364-1, 365-2 КК України;
- розкрити зміст ознак об'єктивної сторони злочинів, передбачених ст. ст. 364, 364-1, 365-2 КК України, а саме: охарактеризувати суспільно небезпечне діяння, дослідити його суспільно небезпечні наслідки та характер причинного зв'язку між ними;
- надати характеристику обов'язковим ознакам суб'єктивної сторони злочинів, передбачених ст. ст. 364, 364-1, 365-2 КК України;
- охарактеризувати суб'єктів досліджуваних кримінальних правопорушень, їх функції та на підставі цього дослідити доцільність диференціації кримінальної відповідальності за зловживання правом службовими особами за критерієм суб'єкта кримінального правопорушення;
- виявити проблеми, які виникають при кваліфікації та розмежуванні складів кримінальних правопорушень, пов'язаних зі зловживанням владою, службовим

становищем або повноваженнями з суміжними складами кримінальних правопорушень;

- встановити проблеми визначення караності та призначення покарання за зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями;

- сформулювати пропозиції щодо вдосконалення норм, передбачених ст. ст. 364, 364-1, 365-2 КК України, з метою підвищення ефективності їх практичного застосування.

Об'єктом дослідження є кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної із наданням публічних послуг.

Предметом дослідження є зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями за Кримінальним кодексом України (ст. ст. 364, 364-1, 365-2 КК України).

Методи дослідження. Методи дослідження застосовано з огляду на зазначені у дисертаційній роботі мету і завдання, а також з урахуванням об'єкта і предмета дослідження, а саме: діалектичний (як фундаментальний філософський метод під час вивчення зловживання владою, службовим становищем та повноваженнями) (всі розділи); герменевтичний (для визначення змісту понять влада, службове становище, повноваження, інтереси служби (підрозділ 2. 2.)); історико-правовий (під час вивчення історії становлення законодавства про кримінальну відповідальність за зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями у кримінальному праві України (підрозділ 1. 2.)); формально-юридичний (під час аналізу системи норм, які передбачають відповідальність за зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями у КК України; порівняльно-правовий (у рамках порівняння норм чинного кримінального законодавства зарубіжних держав із положеннями КК України стосовно відповідальності за зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями); статистичний (під час узагальнення кримінальних проваджень щодо притягнення до кримінальної відповідальності за зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями за КК України (підрозділ 3. 2.)).

Нормативною базою роботи є Конституція України, положення кримінального законодавства (в тому числі зарубіжного), цивільного, господарського законодавства України та ін.

Теоретичною основою дисертації є наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених у галузі теорії держави і права, конституційного, кримінального, цивільного, господарського, адміністративного права, що стосуються проблематики дослідження.

Емпіричну базу дослідження становлять матеріали судової практики, що перебувають у вільному доступі в Єдиному державному реєстрі судових рішень (100 вироків), постановлених протягом 2014-2020 рр. щодо осіб, які вчинили злочини, передбачені ст. ст. 364, 364-1, 365-2 КК України), статистичні відомості Державної судової адміністрації України щодо кількості осіб, засуджених за ці злочини протягом 2014-2020 рр., відповідні статистичні дані Генеральної прокуратури України.

Наукова новизна отриманих результатів. Дисертація є першим в Україні науково-правовим дослідженням, яке присвячене комплексному дослідженню кримінальної відповідальності за зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями і містить низку нових теоретичних положень, що стосуються змісту ознак складів цих злочинів, а також пропозицій, спрямованих на вдосконалення норм, передбачених ст. ст. 364, 364-1, 365-2 КК України, та практики їх застосування. До найбільш вагомих результатів цього дослідження, які мають ознаки наукової новизни, належать такі основні положення, висновки та рекомендації:

уперше:

1) висловлено підхід, згідно з яким, диференціація кримінальної відповідальності за службові кримінальні правопорушення за критерієм сфери суспільних відносин, у яких службова особа здійснює свої повноваження, є необґрунтованою, тому запропоновано встановити однакову кримінальну відповідальність за зловживання повноваженнями службовими особами, які здійснюють організаційно-розпорядчі та адміністративно-господарські функції в юридичних особах незалежно від форми власності та порядку створення;

2) запропоновано встановити кримінальну відповідальність за недбалість, вчинену особами, які здійснюють професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг;

3) обґрунтовано підхід, відповідно до якого зловживання владою, службовим становищем та повноваженнями слід розглядати як вид зловживання правом;

4) запропоновано розширити суб'єктний склад кримінальних правопорушень, суб'єктом яких станом на сьогодні може бути лише службова особа, і ввести нових суб'єктів цих кримінальних правопорушень – учасників господарських товариств та кінцевих бенефіціарних власників.

удосконалено:

5) підхід, згідно з яким у межах розділу XVII Особливої частини кримінального кодексу України існують видові об'єкти кримінального правопорушення: суспільні відносини щодо правильного здійснення влади; суспільні відносини щодо правильного здійснення організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій у публічному секторі та окремо у приватному секторі; суспільні відносини щодо правильного надання публічних послуг.

6) підхід, згідно з яким кримінально карані зловживання правом службовими особами та особами, які надають публічні послуги, можуть вчинятися як шляхом дії, так і шляхом бездіяльності;

7) твердження про те, що службова особа та особа, яка надає публічні послуги, може зловживати лише тими правами та обов'язками, якими вона наділена, тому зловживання не може вчинятися шляхом використання авторитету або з перевищенням влади, службового становища або повноважень;

8) твердження про те, що зловживання владою є більш суспільно небезпечним, ніж зловживання організаційно-розпорядчими або адміністративно-

господарськими функціями, і тому потребує іншої кримінально-правової охорони, що зумовлює диференціацію кримінальної відповідальності;

дістали подальшого розвитку:

9) підхід, згідно з яким істотною шкодою та тяжкими наслідками у статтях 364, 364-1, 365, 365-2, 367 КК України є матеріальна шкода, яка досягла відповідного кримінально караного розміру, визначеного у кримінальному законі, та будь-яка за характером шкода, якщо вона піддається грошовій оцінці;

10) підхід, згідно з яким кримінальні правопорушення, передбачені ст. 364, 364-1, 365-2 КК України, можуть вчинятися лише з прямим умислом.

Практичне значення отриманих результатів. Сформульовані в дисертації теоретичні положення, висновки та рекомендації можуть бути використані:

- у правотворчості для вдосконалення кримінального законодавства України з метою усунення недоліків і внесення відповідних змін до розділу XVII Особливої частини КК України;
- у правозастосовній діяльності – під час здійснення кримінально-правової кваліфікації відповідних посягань;
- у навчальному процесі – під час викладання Особливої частини кримінального права, підготовки відповідних навчальних посібників, підручників, науково-практичних коментарів, проведення науково-дослідних робіт студентів;
- у науково-дослідній діяльності – під час виконання правових досліджень.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження оприлюднені на таких науково-практичних конференціях: «Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні» (м. Львів, 12-13 лютого 2015 року), «Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні» (м. Львів, 4-5 лютого 2016 року), «Людина, суспільство і держава в умовах реформ та інновацій» (м. Київ, 25 лютого 2016 року), «Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні» (м. Львів, 7-8 лютого 2017 року).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження висвітлено в одинадцяти наукових публікаціях, з яких сім – наукові статті, що опубліковані у виданнях, які входять до переліку наукових фахових видань України, дві статті у зарубіжному виданні (одна з них у державі, яка входить до Європейського Союзу), а також у чотирьох тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації зумовлені предметом, метою та завданнями дослідження. Робота складається з переліку умовних позначень, зі вступу, з трьох розділів, які містять десять підрозділів, з висновків, зі списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 241 сторінку, з них основний текст – 180 сторінок, список використаних джерел (238 найменування) – 25 сторінок, три додатки – 35 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження; зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості про їх апробацію та публікації.

Розділ 1 «Загальнотеоретичні засади дослідження проблем кримінальної відповідальності за зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями» складається із чотирьох підрозділів.

У підрозділі 1.1. *«Стан дослідження кримінальної відповідальності за зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями у кримінальному праві України»* зазначено, що питання кримінальної відповідальності за зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями не втрачають своєї актуальності з року в рік, постійно привертають увагу науковців і є предметом наукових дискусій.

Явище зловживання правом є об'єктом дослідження науковців та мислителів уже не перше століття. Науковці, які досліджували зловживання правом у межах загальної теорії права та держави, мало приділяли уваги кримінально караним зловживанням. Також науковці, які досліджували кримінально карані зловживання правом, мало уваги приділяли загальнотеоретичному розумінню зловживання правом та місцю кримінально караних зловживань у системі зловживань правом. Предметом наукових досліджень зазвичай були склади кримінальних правопорушень. Станом на сьогодні недослідженим є місце кримінально караних зловживань у системі зловживань правом.

У підрозділі 1.2. *«Історія регламентації кримінальної відповідальності за зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями у кримінальному праві України»* досліджено історію регламентації кримінальної відповідальності за зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями у кримінальному праві України. Встановлено, що на початках формування української державності існувала практика зловживання правом, але такі зловживання не були об'єктивовані у нормах права та не були кримінально караними. У вітчизняній історії перші норми, які передбачали відповідальність за зловживання правом службовими особами у сучасному розумінні цього поняття, появились у ХІХ столітті. Тому стосовно історії регламентації кримінальної відповідальності за зловживання правом можна виділити два основні періоди: від часів Київської Русі до ХІХ століття та від ХІХ століття до сьогодення, і цей другий період можна розділити на кілька менших періодів. У ХХ столітті норми, які передбачили кримінальну відповідальність за зловживання правом службовими особами, стали більш загальними, і можемо прослідкувати наступність цих норм, оскільки в той час сформувалися так звані класичні «загальні склади» службових злочинів, сформувалися ознаки зловживань, які переходили з кодексу в кодекс, наприклад, вчинення зловживання всупереч інтересам служби.

У підрозділі 1.3. *«Кримінальна відповідальність за зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями у кримінальному праві зарубіжних*

держав» на підставі аналізу кримінальних законів зарубіжних держав виділені загальні тенденції встановлення кримінальної відповідальності за зловживання правом службовими особами. Оскільки Україна належить до континентальної правової системи, досліджено законодавство країн, які також до неї належать, зокрема країн ЄС та СНД. На підставі детального та всебічного аналізу встановлено, що загалом у всіх кримінальних кодексах країн континентальної Європи встановлено відповідальність за зловживання владою представниками влади, подекуди встановлено відповідальність за зловживання, вчинене державними службовими особами, кримінальну відповідальність за зловживання диференційовано за критерієм функцій службової особи або за критерієм об'єкта кримінального правопорушення. Зазначено, що спільними ознаками зловживань правом службовими особами у країнах СНД є те, що вони вчиняються всупереч інтересам служби, склади кримінальних правопорушень є матеріальними; злочинними наслідками зазвичай є спричинення істотної шкоди правам юридичних або фізичних осіб, інтересам суспільства або держави. Також окремо встановлено кримінальну відповідальність за службову бездіяльність, за перевищення службових повноважень. Досліджено, що у більшості держав-учасниць СНД відповідальність за зловживання правом службовими особами диференційована за сферою суспільних відносин (публічною або приватною).

У підрозділі 1.4. *«Зловживання правом як родове міжгалузеве поняття»* досліджено зловживання правом як родове міжгалузеве поняття та його місце у кримінальному праві України. Досліджено різні підходи до розуміння поняття зловживання правом та його правової природи у загальній теорії права. З'ясовано предмет зловживання правом. Доведено, що зловживання правом є протиправним діянням і за наявності всіх ознак правопорушення є правопорушенням. Виділено ознаки зловживання правом. Проаналізовано застосування терміну зловживання правом у кримінальному кодексі України.

Розділ 2. «Юридичний аналіз складів кримінальних правопорушень, пов'язаних зі зловживанням владою, службовим становищем або повноваженнями» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 2.1. *«Об'єкт складів кримінальних правопорушень, пов'язаних зі зловживанням владою, службовим становищем або повноваженнями»* досліджено об'єкт зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями за КК України. Проаналізовано різні наукові підходи до розуміння об'єкта злочину. Підтримуючи домінуючу у доктрині вітчизняного кримінального права позицію, що об'єктом злочину є суспільні відносини, розглянуто структуру досліджуваних суспільних відносин (суб'єкти, предмет, соціальний зв'язок). Дослідження об'єкта автор проводить на основі класифікацій за вертикаллю і за горизонталлю. Також проаналізовано підходи до визначення родового об'єкта досліджуваної групи злочинів. Запропоновано власну дефініцію родового об'єкта злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, у якій розкривається власне розуміння змісту правильної службової та професійної

діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Зазначено, що правильною реалізацією прав та обов'язків службових осіб та осіб, які надають публічні послуги, є така реалізація прав та обов'язків, яка здійснюється у строгій відповідності до чинного законодавства та принципів права, відповідає меті такої діяльності та не суперечить правам та інтересам осіб, щодо яких вона здійснюється або спричиняє юридично значимі наслідки. Також, оскільки всі досліджувані склади злочинів є зловживаннями, неможливо повною мірою розкрити правильну діяльність службових осіб, не згадавши, що така діяльність повинна бути справедливою. Встановлено, що станом на сьогодні в межах розділу XVII Особливої частини Кримінального кодексу України є такі видові об'єкти: 1) суспільні відносини щодо правильного здійснення влади; 2) суспільні відносини щодо правильного здійснення організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій у: 2.1) публічному секторі, 2.2) приватному секторі; 3) суспільні відносини щодо правильного надання публічних послуг.

У підрозділі 2.2. *«Об'єктивна сторона складів кримінальних правопорушень, пов'язаних зі зловживанням владою, службовим становищем або повноваженнями»* зазначено, що зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями може вчинятися як шляхом дії, так і шляхом бездіяльності. Досліджено змістове наповнення термінів, які законодавець використовує, описуючи об'єктивну сторону службових зловживань, зокрема: влада, службове становище, повноваження, інтереси служби. Автор зіставляє співвідношення понять «службове становище» та «повноваження» і, проаналізувавши чинне законодавство, логічно доходить висновку, що в контексті досліджуваної проблеми вони є тотожними. Розглядається проблема співвідношення понять «інтереси служби» та «інтереси юридичної особи» і зазначається, що хоч вони і використовуються у різних сферах, проте не суперечать одне одному. Зазначено, що службова особа може зловживати лише тими правами та обов'язками, якими вона наділена. Доведено, що якщо службова особа спричиняє шкоду, використавши не свої права чи обов'язки, а інші можливості, – така поведінка не може кваліфікуватися як зловживання. Тому, оскільки жодна службова особа не наділена авторитетом нормами права – авторитет не може бути предметом зловживання правом службовою особою. Зазначено, що істотною шкодою та тяжкими наслідками у статтях 364, 364-1, 365, 365-2, 367 КК України є матеріальна шкода, яка досягла відповідного кримінально караного розміру, визначеного у кримінальному законі, та будь-яка за характером шкода, якщо вона піддається грошовій оцінці та відповідно до такої оцінки досягла встановленого розміру. Висловлено підхід, відповідно до якого доцільно повернутися до редакції пп. 3 та 4 примітки до ст. 364 Кримінального кодексу України, яка діяла до 13 травня 2014 року.

У підрозділі 2.3. *«Суб'єкт складів кримінальних правопорушень, пов'язаних зі зловживанням владою, службовим становищем або повноваженнями»* зазначено, що станом на сьогодні є 5 суб'єктів складів злочинів, відповідальність за які передбачена у ст. ст. 364, 364-1, 365-2 КК України, а саме: 1) представник влади; 2) представник місцевого самоврядування; 3) службова особа, яка здійснює організаційно-розпорядчі

або адміністративно-господарські функції в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на державних чи комунальних підприємствах, в установах чи організаціях (далі по тексту – службова особа, яка здійснює організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські функції в публічному секторі суспільних відносин); 4) службова особа, яка здійснює організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські функції в юридичних особах приватного права; 5) особи, які надають публічні послуги. Досліджено, що учасник господарського товариства та кінцевий бенефіціарний власник не є службовими особами. Доведено, що диференціація кримінальної відповідальності за службові зловживання за критерієм суб'єкта кримінального правопорушення шляхом його поділу на службових осіб, які здійснюють свої функції у сфері публічного права, та службових осіб приватного права є необґрунтованою. Обґрунтовано, що доцільніше здійснювати диференціацію кримінальної відповідальності службових осіб за їх функціями. Запропоновано відмовитися від визначення службової особи у розділі XVII КК України та користуватися визначенням службової особи із ст. 18 КК України, тобто без диференціації відповідальності службових осіб у публічному та приватному секторах суспільних відносин.

У підрозділі 2.4 «Суб'єктивна сторона складів кримінальних правопорушень, пов'язаних зі зловживанням владою, службовим становищем або повноваженнями» зазначено, що при чинному визначенні істотної шкоди та тяжких наслідків у пп. 3 та 4 Примітки до ст. 364 КК України хоча б один із наслідків зловживання неодмінно збігається з реалізацією мети – одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи. Встановлено, що кримінальним правопорушенням можуть бути спричинені й інші віддалені наслідки, які винний може й не передбачати і не бажати, але це не змінює ставлення винного до основного наслідку – одержання будь-якої неправомірної вигоди, до якого винний може ставитися лише з прямим умислом. Зазначено, що, оскільки у досліджуваних складах злочинів винний усвідомлює суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності) та передбачає хоча б один суспільно небезпечний наслідок і бажає його настання, усі досліджувані зловживання можуть вчинятися лише з прямим умислом.

Розділ 3 «Проблеми застосування норм, пов'язаних зі зловживанням владою, службовим становищем або повноваженнями» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1. «Проблеми кваліфікації та розмежування складів кримінальних правопорушень, пов'язаних зі зловживанням владою, службовим становищем або повноваженнями з суміжними складами кримінальних правопорушень» зазначено, що доцільно розширити суб'єктний склад кримінальних правопорушень, суб'єктом яких станом на сьогодні може бути лише службова особа, і ввести нових суб'єктів цих кримінальних правопорушень – учасників господарських товариств та кінцевих бенефіціарних власників. Встановлено, що норми, які передбачають кримінальну відповідальність за спеціальні види зловживання правом службовими особами можуть вступати в конкуренцію загальної та спеціальної норми із ст. ст. 364, 364-1 КК України

лише в тих випадках, коли вчиняються з метою одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи. Але, незважаючи на це, усі ці діяння все одно є спеціальними видами зловживання правом службовими особами. Зазначено, що не можна діяння, вчинене службовою особою з використанням службового становища або повноважень, яке має всі ознаки злочину проти власності, кваліфікувати за ст. ст. 364 або 364-1 КК України, адже такі діяння посягають на інший об'єкт кримінально-правової охорони. Обґрунтовано, що після внесення змін до статті 365 КК України за межами кримінально-правової охорони залишилися діяння, які вчиняються службовою особою з використанням наданих їй спеціальних повноважень за межами її компетенції. Обґрунтовано, що зловживання правом службовими особами не охоплює перевищення влади або повноважень.

У підрозділі 3.2. «Проблеми визначення караності та призначення покарання за зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями» обґрунтовано, що санкції ст. 364 та 364-1 є неспіврозмірними в частині караності за зловживання службовим становищем (ст. 364) та зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права (ст. 364-1). Зазначено, що за зловживання владою слід встановити суворішу відповідальність, ніж за зловживання службовим становищем, адже зловживання владою має більший характер та ступінь суспільної небезпеки. Зазначено, що затвердження угод про визнання винуватості, у яких застосовують ст. 75 до осіб, які вчинили корупційні кримінальні правопорушення, суперечить ч. 1 ст. 75 КК України. Аргументовано, що, призначаючи покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, потрібно сформулювати його так, щоб у майбутньому заборонити винному посягати на об'єкт кримінально-правової охорони, на який він уже посягнув, і при цьому врахувати всі способи такого посягання. Тому формулювання покарання повинно охоплювати весь об'єкт кримінально-правової охорони.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та наведено нове вирішення наукового завдання, що полягає у комплексному дослідженні зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями за Кримінальним кодексом України (ст. ст. 364, 364-1, 365-2 КК України). Водночас підтверджено недостатність уваги до відповідних проблем у теорії кримінального права, більшість із яких досі є не вирішеними законодавцем, правозастосовними органами, а також науковцями. З огляду на це, в роботі запропоновано такі напрями їх розв'язання.

1. На території України перші норми, які передбачали кримінальну відповідальність за зловживання правом, з'явилися у XIX столітті. В XX столітті сформувалися так звані класичні «загальні склади» службових злочинів.

2. Встановлення кримінальної відповідальності за зловживання правом службовими особами характерне для всіх країн континентальної Європи та

пострадянського простору. Для країн ЄС притаманним є диференціація кримінальної відповідальності службових осіб за критерієм об'єкта злочину, натомість у країнах пострадянського простору така диференціація зазвичай здійснюється за критерієм сфери суспільних відносин, у якій службова особа здійснює свою діяльність, або за суб'єктом злочину.

3. Предметом зловживання правом є як права, так і обов'язки особи. Зловживання правом є протиправним діянням і за наявності всіх ознак правопорушення є правопорушенням. Ознаками зловживання правом є: наявність суб'єктивного права або обов'язку, використання суб'єктивного права або обов'язку всупереч його призначенню, шкода суспільним відносинам, умисел. Зловживання, кримінальна відповідальність за які передбачена у ст. 364, 364-1, 365-2 КК України, є різновидом зловживання правом. Особливістю цих зловживань є те, що вони вчиняються спеціальним суб'єктом кримінального правопорушення шляхом використання своїх спеціальних повноважень на шкоду іншим суб'єктам суспільних відносин.

4. Родовим об'єктом досліджуваної групи кримінальних правопорушень є суспільні відносини щодо правильної реалізації своїх прав та обов'язків спеціальними суб'єктами кримінальних правопорушень (службовими особами та особами, що надають публічні послуги). Правильною реалізацією прав та обов'язків є така діяльність, яка здійснюється у строгій відповідності до чинного законодавства та принципів права, відповідає меті такої діяльності, є справедливою та не суперечить правам та інтересам осіб, щодо яких вона здійснюється, або спричиняє юридично значимі наслідки. Також, оскільки всі досліджувані склади злочинів є зловживаннями, неможливо повною мірою розкрити правильну діяльність службових осіб, не згадавши, що така діяльність повинна бути справедливою. Ми вважаємо, що станом на сьогодні в межах розділу XVII Особливої частини Кримінального кодексу України є такі видові об'єкти: 1) Суспільні відносини щодо правильного здійснення влади; 2) Суспільні відносини щодо правильного здійснення організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій у: 2.1) публічному секторі, 2.2) приватному секторі ; 3) Суспільні відносини щодо правильного надання публічних послуг.

5. Спільними ознаками об'єктивної сторони досліджуваних зловживань є те, що вони:

- можуть вчинятися як шляхом дії, так і шляхом бездіяльності;

- усі досліджувані склади злочинів є злочинами із матеріальним складом і спричиняють істотну шкоду або тяжкі наслідки, якими є матеріальна шкода, яка досягла відповідного кримінально караного розміру, визначеного у кримінальному законі, та будь-яка за характером шкода, якщо вона піддається грошовій оцінці та відповідно до такої оцінки досягла встановленого розміру.

- перебувають у безпосередньому причинно-наслідковому зв'язку з діяльністю службової особи, адже службова особа може зловживати лише тими правами та обов'язками, якими вона наділена, тому зловживання не може вчинятися шляхом

використання авторитету, оскільки жодна службова особа не наділена авторитетом нормами права.

6. Станом на сьогодні є 5 суб'єктів складів злочинів, відповідальність за які передбачена у ст. ст. 364, 364-1, 365-2 КК України, а саме: 1) представник влади; 2) представник місцевого самоврядування; 3) службова особа, яка здійснює організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські функції в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на державних чи комунальних підприємствах, в установах чи організаціях (далі по тексту – службова особа, яка здійснює організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські функції в публічному секторі суспільних відносин); 4) службова особа, яка здійснює організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські функції в юридичних особах приватного права; 5) особи, які надають публічні послуги. Диференціація кримінальної відповідальності за службові зловживання за критерієм суб'єкта кримінального правопорушення шляхом його поділу на службових осіб, які здійснюють свої функції у сфері публічного права та службових осіб приватного права, є необґрунтованою. Доцільніше здійснювати диференціацію кримінальної відповідальності службових осіб за їх функціями, тому слід відмовитися від визначення службової особи у розділі XVII КК України та користуватися визначенням службової особи із ст. 18 КК України.

7. У злочинах, передбачених ст. 364, 364-1, 365-2 КК України, хоча б один із наслідків зловживання неодмінно збігається з реалізацією мети - одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи. У цих складах злочинів винний усвідомлює суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності) та передбачає хоча б один суспільно небезпечний наслідок і бажає його настання. Злочини, передбачені ст. 364, 364-1, 365-2 КК України, можуть вчинятися лише з прямим умислом як щодо самого діяння, так і щодо його наслідків.

8. Після доповнення КК України ст. 364-1 по відношенню до багатьох кримінальних правопорушень, які вчиняються шляхом використання службового становища, вона стала такою ж загальною, як і ст. 364 КК України. Проте норми, які містяться в інших розділах КК України, будуть вступати в конкуренцію загальної та спеціальної норми із ст. 364, 364-1 КК України лише у тих випадках, коли відповідні злочини вчиняються з метою одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи. Але, незважаючи на це, усі ці діяння все одно є спеціальними видами зловживання правом службовими особами. Діяння, вчинене службовою особою з використанням службового становища або повноважень, яке має всі ознаки злочину проти власності, не можна кваліфікувати за ст. ст. 364 або 364-1 КК України, адже такі діяння посягають на інший об'єкт кримінально-правової охорони. Зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями службовими особами не охоплює перевищення влади, службового становища або повноважень.

9. Доцільно встановити однакову кримінальну відповідальність за зловживання організаційно-розпорядчими та організаційно-господарськими функціями незалежно

від того, здійснюються вони у публічному чи приватному секторі. Також зловживання владою є більш суспільно небезпечним, тому доцільно встановити за таке зловживання суворішу кримінальну відповідальність.

10. За результатами проведеного дослідження запропоновано викласти ст. 364, 364-1, 365-2 КК України в таких редакціях:

Ст. 364. Зловживання повноваженнями або перевищення повноважень

1. Умисне вчинення службовою особою під час виконання своїх функцій будь-якої дії чи утримання від вчинення дій, що є порушенням законодавства, з метою отримання неправомірної вигоди, якщо це завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб,-

карається штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до трьох місяців, або обмеженням волі на строк до двох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до двох років.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, -

карається штрафом від чотирьох тисяч до шести тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або арештом на строк до шести місяців, або позбавленням волі на строк від трьох до шести років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Примітка.

1. Істотною шкодою у статтях 364, 364-1, 365-2, 367, 367-1, якщо вона полягає у завданні матеріальних збитків, вважається така шкода, яка у сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

2. Тяжкими наслідками у статтях 364, 364-1, 365-2, 367, 367-1, якщо вони полягають у завданні матеріальних збитків, вважаються такі наслідки, які у двісті п'ятдесят і більше разів перевищують неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Стаття 364-1. Зловживання владою або перевищення влади

1. Умисне вчинення представником влади або місцевого самоврядування під час виконання своїх функцій будь-якої дії чи утримання від вчинення дій, що є порушенням законодавства, з метою отримання неправомірної вигоди, якщо це завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб, -

карається арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, із штрафом від двохсот п'ятдесяти до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки,-

карається позбавленням волі на строк від трьох до шести років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, зі штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

3. Діяння, передбачені частиною першою або другою цієї статті, якщо вони вчинені представником влади, який займає особливо відповідальне становище, -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, зі штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 365-2. Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги

1. Умисне вчинення особою, яка надає публічні послуги під час виконання своїх функцій будь-якої дії чи утримання від вчинення дій, що є порушенням законодавства, з метою отримання неправомірної вигоди, якщо це завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам або інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб,

карається обмеженням волі на строк до трьох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Діяння, зазначене в ч. 1 цієї статті, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, -

карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Примітка.

1. Публічними є послуги, які відповідають таким ознакам:

1) Надаються за волевиявленням суб'єктів суспільних відносин, для яких результат такої послуги може вплинути на їхні права або обов'язки;

2) Надаються лише особами, які уповноважені на здійснення таких послуг державою або іншим уповноваженим органом;

3) Результат такої послуги здатний спричинити юридично значимі наслідки.

2. Особами, які надають публічні послуги, є: аудитор, нотаріус, оцінювач, уповноважена особа або службова особа Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, інша особа, яка не є державним службовцем, посадовою особою місцевого самоврядування, але здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, у тому числі послуг експерта, незалежного посередника, члена трудового арбітражу, третейського судді (під час виконання цих функцій) або державним реєстратором, суб'єктом державної реєстрації прав, приватним виконавцем та інші особи, які здійснюють діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг.

11. За результатами проведеного дослідження запропоновано доповнити КК України ст. 367-1 у такій редакції:

Стаття 367-1 Професійна недбалість осіб, які надають публічні послуги.

1. Невиконання або неналежне виконання аудитором, нотаріусом, адвокатом, оцінювачем, уповноваженою особою або службовою особою Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, іншою особою, яка не є державним службовцем, посадовою особою місцевого самоврядування, але здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, у тому числі послуг експерта, арбітражного керуючого, незалежного посередника, члена трудового арбітражу, третейського судді (під час виконання цих функцій) або державним реєстратором, суб'єктом державної реєстрації прав, приватним виконавцем через несумлінне ставлення до них, що завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб, –

карається штрафом від тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до двох років.

2. Діяння, зазначене в ч. 1 цієї статті, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, - карається штрафом від двохсот п'ятдесяти до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

12. Напрямами для подальших наукових досліджень є 1) кваліфікація зловживань правом, які суперечать природним правам людини, але не суперечать позитивному праву та 2) дослідження можливих шляхів розширення кола суб'єктів злочинів у сфері службової діяльності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Яциніна М.-М. С. Об'єкт зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями за КК України. *Вісник Львівського університету. Серія Юридична*. 2016. № 62. С. 184–191.

2. Яциніна М.-М. Об'єктивна сторона складів злочинів, що передбачають відповідальність за службові зловживання: окремі аспекти. Електронне наукове видання *«Порівняльно-аналітичне право»*. 2016. №3. С. 185-190. URL: http://par-journal.in.ua/wp-content/uploads/2020/08/3_2016.pdf.

3. Яциніна М.-М. Differentiation of the criminal responsibility for abuse of authority under Criminal Code of Ukraine. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2016. Випуск 63. С. 173 – 178.

4. Яциніна М.-М. Історія розвитку кримінально-правової регламентації відповідальності за службові зловживання в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. №3. С. 240-244.

5. Яциніна М.-М. Суб'єктивна сторона службових зловживань. *Jurnalul juridic national: teorie si practica*. 2017. №2. С. 166-168.

6. Яциніна М.-М. Істотна шкода й тяжкі наслідки як ознаки складів злочинів, що передбачають відповідальність за службові зловживання. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. №6. С. 167-169.

7. Яциніна М.-М. Проблеми визначення караності та призначення покарання за зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями за Кримінальним кодексом України. *Visegrad journal on human rights*. 2020. № 5. С. 275-279.

8. Яциніна М.-М. Стан дослідження кримінальної відповідальності за зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями за кримінальним кодексом України. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні*: матеріали XXI звітної наук.-практ. конф. (м. Львів, 12-13 лютого 2015р.). Львів: Юридичний ф-т Львів. нац. уні-т ім. Івана Франка, 2015. Ч. 2. С. 181-184.

9. Яциніна М.-М. Об'єкт злочину зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями за КК України. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні*: матеріали XXII звітної наук.-практ. конф. (м. Львів, 4-5 лютого 2016 р.). Львів: Юридичний ф-т Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, 2016. Ч. 2. С. 166-170.

10. Яциніна М.-М. С. Кримінальна відповідальність директора господарського товариства за службове зловживання за КК України. *Людина, суспільство і держава в умовах реформ та інновацій*: зб. матеріалів міжнар. юридичної наук.-практ. конф. «Актуальна юриспруденція» (м. Київ, 25 лютого 2016 року). К.: Вид. дім «АртЕк», 2016, С. 191-195.

11. Яциніна М.-М. Окремі проблеми об'єктивної сторони службових зловживань. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні*: матеріали XXIII звітної наук.-практ. конф. (м. Львів, 7-8 лютого 2017 р.). Львів: Юридичний ф-т Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, 2017. Ч. 2. С. 189-193.

АНОТАЦІЯ

Яциніна М.-М. С. Зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями за кримінальним кодексом України (ст. ст. 364, 364-1, 365-2 КК України). – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право. – Інститут держави і права ім. В. М. Корецького Національної академії наук України, Київ, 2021.

Дисертація є першим в Україні системним і комплексним монографічним дослідженням зловживання правом службовими особами у кримінальному праві України. В роботі розкрито стан наукового опрацювання проблем кримінальної відповідальності за зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями

за кримінальним кодексом України, простежено історію регламентації кримінальної відповідальності за зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями у кримінальному праві України, узагальнено досвід зарубіжних держав щодо закріплення у їхніх кримінальних законах відповідальності за зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями, досліджено явище зловживання правом як родове та міжгалузеве поняття та його місце у кримінальному праві України.

Досліджено склади злочинів, які передбачають відповідальність за зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями за кримінальним кодексом України (ст. ст. 364, 364-1, 365-2 КК України). Проаналізовано проблеми розмежування та кваліфікації складів кримінальних правопорушень, пов'язаних зі зловживанням владою, службовим становищем або повноваженнями з суміжними складами кримінальних правопорушень. Досліджено проблеми призначення покарання за зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями

Ключові слова: зловживання владою, зловживання службовим становищем, зловживання повноваженнями, зловживання правом, службові особи, особи які надають публічні послуги.

АННОТАЦІЯ

Яцынина М.-М. С. Злоупотребление властью, служебным положением или полномочиями по уголовному кодексу Украины (ст. ст. 364, 364-1, 365-2 УК Украины). – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 - уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. - Институт государства и права им. В. М. Корецкого Национальной академии наук Украины, Киев, 2021.

Диссертация является первым в Украине системным и комплексным монографическим исследованием злоупотребления правом должностными лицами в уголовном праве Украины. В работе раскрыто состояние научной проработки проблем уголовной ответственности за злоупотребление властью, служебным положением или полномочиями по уголовному кодексу Украины, прослежена история регламентации уголовной ответственности за злоупотребление властью, служебным положением или полномочиями в уголовном праве Украины, обобщен опыт зарубежных государств по закреплению в их уголовных законах ответственности за злоупотребление властью, служебным положением или полномочиями, исследовано явление злоупотребления правом как родовое и межотраслевое понятие и его место в уголовном праве Украины.

Исследованы составы преступлений, предусматривающие ответственность за злоупотребление властью, служебным положением или полномочиями по уголовному кодексу Украины (ст. Ст. 364, 364-1, 365-2 УК Украины). Проанализированы проблемы разграничения и квалификации составов уголовных преступлений, связанных со злоупотреблением властью, служебным положением или полномочиями со смежными

составами уголовных преступлений. Исследованы проблемы назначения наказания за злоупотребление властью, служебным положением или полномочиями

Ключевые слова: злоупотребления властью, злоупотребление служебным положением, злоупотребление полномочиями, злоупотребления правом, должностные лица, лица, которые предоставляют публичные услуги.

SUMMARY

Yatsynina M.-M.S. Abuse of power, official position or authority under the Criminal Code of Ukraine (Articles 364, 364-1, 365-2 of the Criminal Code of Ukraine. – On the manuscript rights.

Thesis for the Candidate Degree in Law in specialty 12.00.08 – Criminal Law and Criminology; Criminal-Executive Law. – V. M. Koretsky Institute of State and Law of National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, 2021.

The dissertation is the first in Ukraine systematic and complex monographic research of abuse of the right by officials in criminal law of Ukraine. The research consists of three sections.

In the first section was carried out the analyses regarding the state of the investigation of criminal responsibility for abuse of power, official position or authority in criminal law Ukraine, the history of regulating criminal responsibility for abuse of power, official position or authority in criminal law Ukraine, criminal responsibility for abuse of power, official position or authority in criminal law of foreign countries and the abuse of law as a generic intersectoral concept was investigated.

It was found out that on the territory of modern Ukraine the concept of "abuse" started to be used in legislative acts that provided for criminal liability from the beginning of the XIX century, then the first rules appeared, which provided for liability for abuse of rights by officials. The so-called "general stores" of official criminal offenses, criminal law, which concerned abuse of law, committed by officials, moving in the direction from casuistic to more abstract were formed in the XX century, one can trace continuity in legislative acts, because at that time were formed the signs of abuse, which passed from one code to another one, in particular the commission of abuse against the interests of the service, legislative techniques was in the process of improvement.

A study of the criminal codes of foreign countries showed that criminal liability for abuse of rights by officials is in each of the analysed criminal laws. The general tendencies of regulation of criminal liability for abuse of the right by officials were established. In particular, it was investigated that the EU countries are characterized by the establishment of criminal liability for specific types of abuse and the differentiation of criminal liability for such abuses according to the object of the criminal offense. Instead, the CIS countries are characterized by general rules that provide for criminal liability for abuse of officials, differentiation of criminal liability depending on the sphere of public relations in which the official performs his or her functions. Typical features of abuse of rights by officials are their

actions against the interests of the service, the purpose – to obtain illegal benefits and consequences.

It was found out that abuse of power, official position and authority should be considered as a type of abuse of rights. The peculiarity of these abuses is that they are committed by a special subject of a criminal offense by using their special powers to detriment other subjects of public relations. The abuse of law is a kind of offense and its additional feature, compared to conventional offense is that abuse can only be subjective right, that person shall be endowed by the law. If a person does not have subjective rights, he or she cannot abuse the right, instead he or she can commit another illegal act and in the absence of subjective rights. It was proved that the subject of abuse of rights are both the rights and responsibilities of the person. The following features of abuse of rights are identified: the presence of a subjective right or obligation; application of a subjective right or obligation contrary to its purpose; damage to public relations; intention.

The second section of the thesis research presents a comprehensive description of the components of criminal offenses related to abuse of power, official position or authority.

It was found out that the generic object of criminal offenses in the field of official activities and professional activities related to the provision of public services is public relationship for the proper implementation of their rights and responsibilities by officials and people who provide public services. It is investigated that nowadays within the framework of section XVII of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine there are the following types of objects: public relations regarding the proper exercise of power; public relations regarding the proper implementation of organizational and administrative and economic functions in: the public sector and separately in the private sector; general relations for the proper provision of public services. It is proved that the different criminal-legal protection of the implementation of organizational-administrative and administrative-economic functions in the public and private sphere of relations is unfounded.

It is established that the common features of the objective side of the investigated abuses are the following: can be committed both by action and by inaction; all investigated crimes are crimes with material composition and cause significant damage or grave consequences, which can only have a material nature, although the previous version of the articles, which provided for consequences of both material and non-material nature, was more correct; are in direct causation connection with the activities of the official, because the official can abuse only the rights and responsibilities that he or she is endowed, so the abuse can not be committed by using authority or exceeding power or official position.

It is proved that the differentiation of criminal liability for abuse of power by the criterion of the subject of the criminal offense by dividing it into officials who perform their functions in the field of public law and officials of private law is unfounded. It is more valuable to differentiate the criminal liability of officials according to their functions.

It was found out that all abuses under investigation can be committed only with a help of direct intention.

In the third section were investigated the problems of delimitation and qualification of criminal offenses related to abuse of power, official position or authority with related criminal offenses and the problems of sentencing for abuse of power, official position or authority.

It was investigated that after the amendment of the Criminal Code of Ukraine, Article 364-1, in relation to many criminal offenses committed through the use of official position, it has become as common as Article 364 of the Criminal Code of Ukraine. However, the norms, contained in other sections of the Criminal Code of Ukraine will enter the competition in general and special rules of Articles 364, 364-1 of the Criminal Code of Ukraine, only in those cases when committed for the purpose of obtaining any illegal benefit for oneself or another individual or legal entity. Although, despite this, all these acts are still special types of abuse of rights by officials.

It is proved that the sanctions of Articles 364 and 364-1 are disproportionate in terms of punishment for abuse of official position (Article 364) and abuse of power by an official of a legal entity of private law (Article 364-1). We assume that these offenses have the same nature and degree of public danger, so it is advisable to establish the same criminal liability for such acts. Instead, abuse of power has a higher degree of public danger, so stricter liability for abuse of power should be established.

According to the results of the conducted research, it was proposed to present the Articles 364, 364-1, 365-2 of the Criminal Code of Ukraine in new editions and to supplement the Criminal Code of Ukraine Article 367-1 "Professional negligence of people, who provide public services".

Key words: abuse of power, abuse of office, abuse of authority, abuse of rights, officials, persons who provide public services.

Підписано до друку 05.03.2021 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Умовн. друк. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Зам. № 34-20.

Львівський державний університет внутрішніх справ
Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.